

УДК 78.071.2:005.336.2]-043.86(045)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/97-1-12>

Валерій БЕСКОРСИЙ,

orcid.org/0009-0008-2135-2773

аспірант, викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Харківської державної академії культури

(Харків, Україна) asp_beskorsyi_valerii@xdak.ukr.education

Євгеній ВОРОПАЄВ,

orcid.org/0000-0003-0986-3454

кандидат психологічних наук, доцент,

викладач кафедри освітнього менеджменту та виховання

Харківської академії неперервної освіти

(Харків, Україна) evoropaev@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МУЗИКАНТА: ВІД ІСТОРИЧНИХ ПАРАДИГМ ДО ВИКЛИКІВ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

У статті досліджено історичну еволюцію професійних компетенцій музиканта, проведено аналіз трансформації його ролей та необхідних навичок від давніх цивілізацій до сучасної цифрової епохи. Особлива увага приділяється впливу соціокультурних, економічних та технологічних змін на формування професійного профілю музиканта. Дослідження охоплює періоди від античності, Середньовіччя, Відродження, Бароко, Класицизму, Романтизму, до специфіки радянської музичної культури та сучасних викликів цифрового світу. Висвітлюються ключові навички, такі як віртуозність, композиція, викладання, а також нові компетенції, включаючи мультиінструменталізм, звукозапис, музичний менеджмент та цифровий маркетинг. На основі системного аналізу пропонуються прогнози щодо майбутнього професії музиканта та формуються рекомендації для адаптації до нових реалій.

***Актуальність теми дослідження.** Незважаючи на значні дослідження окремих періодів музичної історії, бракує комплексного аналізу еволюції професійних компетенцій музиканта як цілісного явища, що охоплює минуле, сьогодення та майбутнє. Особливо гостро стоїть питання інтеграції особистого досвіду музикантів, які жили в умовах жорсткого державного контролю та його впливу на формування їх професійних вмінь. Огляд існуючих праць показує, що музикознавці та культурологи активно вивчають музичну культуру різних епох, соціальний статус музикантів, системи патронажу, вплив технологій та економічні аспекти. Однак, бракує системного підходу до аналізу комплексу вмінь, що змінювалися разом з цими факторами.*

***Методологія дослідження.** Методологія дослідження еволюції професійних компетенцій музиканта базується на використанні історико-хронологічного методу для визначення етапів розвитку досліджуваних процесів, системному підході, який передбачає цілісне, комплексне вивчення питання та методу теоретичного узагальнення для систематизації отриманого досвіду.*

***Висновки.** Дослідження показало, що відбувся помітний перехід від вузької спеціалізації до багатогранності ролей, де сучасний музикант часто поєднує функції композитора, виконавця, продюсера та маркетинголога. Історія професії музиканта демонструє певну циклічність, наприклад, повернення до ролі композитора-виконавця, але з кожним витком прискорення зміни стають все більш помітними. Це означає, що майбутнє вимагатиме не просто адаптації, а постійної, проактивної трансформації навичок та бізнес-моделей.*

***Ключові слова:** музикант, професійні вміння, еволюція, історія музики, цифрова епоха, звукозапис, маркетинг, підприємництво, цифрова музика.*

Valerii BESKORSYI,*orcid.org/0009-0008-2135-2773**Postgraduate student, Lecturer at the Department of Film Directing and Screenwriting
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) asp_beskorsyi_valerii@xdak.ukr.education***Yevgeniy VOROPAYEV,***orcid.org/0000-0003-0986-3454**Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor
Lecturer at the Department of Educational Management and Education
Kharkiv Academy of Continuous Education
(Kharkiv, Ukraine) evoropayev@gmail.com*

THE EVOLUTION OF A MUSICIAN'S PROFESSIONAL SKILLS: FROM HISTORICAL PARADIGMS TO THE CHALLENGES OF THE DIGITAL AGE

The relevance of the research topic. *Despite extensive research into specific periods of music history, there is a lack of comprehensive analysis of the evolution of a musician's professional competencies as a holistic phenomenon encompassing the past, present and future. Particularly pressing is the issue of integrating the personal experiences of musicians who lived under strict state control, and the impact of this on the development of their skills. A review of existing works shows that musicologists and cultural studies scholars are actively studying the musical culture of different eras, the social status of musicians, patronage systems, the influence of technology and economic aspects. However, there is a lack of a systematic approach to analysing the set of skills that have changed alongside these factors.*

The purpose of the article. *This article examines the historical evolution of a musician's professional competencies, analysing the transformation of their roles and required skills from ancient civilisations to the modern digital age. Particular attention is paid to the influence of socio-cultural, economic and technological changes on the development of a musician's professional profile. The study covers periods ranging from antiquity, the Middle Ages, the Renaissance, the Baroque, Classicism and Romanticism, to the specific features of Soviet musical culture and the contemporary challenges of the digital world. It highlights key skills such as virtuosity, composition and teaching, as well as new competencies including multi-instrumentalism, sound recording, music management and digital marketing. Based on this analysis, predictions are made regarding the future of the musician's profession and recommendations are formulated for adapting to new realities.*

The research methodology. *The methodology for studying the evolution of a musician's professional competencies is based on the use of the historical-chronological method to identify the stages of development of the processes under investigation, a systematic approach involving a holistic and comprehensive study of the subject, and the method of theoretical generalisation to systematise the findings.*

The results. *Research has shown that there has been a marked shift from narrow specialisation towards multifaceted roles, with the modern musician often combining the roles of composer, performer, producer and marketer. The history of the musician's profession demonstrates a certain cyclical nature, such as a return to the role of the singer-songwriter, but with each cycle, the pace of change becomes increasingly noticeable. This means that the future will require not merely adaptation, but a constant, proactive transformation of skills and business models.*

Key words: *musician, professional skills, evolution, music history, digital age, sound recording, marketing, entrepreneurship, digital music.*

Постановка проблеми. Професія музиканта, що сягає корінням у глибину століть, завжди була динамічною та багатогранною. Вона постійно адаптувалася до мінливих соціокультурних, економічних та технологічних ландшафтів. Сучасні темпи цих змін, спричинені стрімким технологічним прогресом та глобалізацією, вимагають глибокого осмислення її еволюції. Розуміння історичних передумов та сучасних викликів є критично важливим для формування майбутніх освітніх програм та стратегій розвитку музичної індустрії. Музика є невід'ємною частиною людської історії та соціальної взаємодії, відіграючи роль

від релігійних ритуалів до розваг та інструменту соціального впливу. Ця постійна зміна соціальних функцій музики є рушійною силою для еволюції професійних вимог до музиканта. Це не просто зміна ролей, а необхідність адаптації навичок до нових суспільних запитів та технологічних можливостей. Якщо музика завжди виконувала різноманітні соціальні функції, то логічно, що вміння музикантів повинні були трансформуватися відповідно до цих функцій. Наприклад, музикант, що грає для релігійних ритуалів, потребує інших навичок, ніж той, хто розважає двір або створює комерційний продукт. Це створює постійний тиск

на професію, змушуючи її розвиватися та набувати нових компетенцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зокрема, дослідження радянської музичної культури часто фокусуються на цензурі та ідеологічному контролі, але рідше на тому, як це впливало на практичні навички музикантів та їхню адаптацію. Здобутки цифрової революції, розвиток креативних індустрій, що все більш пов'язані з цифровими технологіями, як у вже усталених сферах виробництва так і серед нових «цифрових» галузей, що використовують творчий потенціал людей розглянуто в статті О. Мазур і С. Квітка (Мазур & Квітка, 2024). Автори розвідки «From Vinyl Records to Algorithms: How Streaming and AI are Changing the Music World» (Kmetiuk, Demianets, Beskorsyi, Toloshniak, Husar, 2025) поставили метою дослідження основних тенденцій у трансформації музичного вираження в цифрову епоху шляхом аналізу впливу стрімінгових платформ та генеративних технологій штучного інтелекту на створення, форму та сприйняття музичних творів. Зміст і структура фахової компетенції педагога-музиканта досліджено в статті Н. Цюлюпа, С. Цюлюпа і В. Буцяк (Цюлюпа, Цюлюпа, Буцяк, 2023). Існуючі дослідження часто розглядають окремі аспекти або конкретні історичні періоди, але не простежують безперервну лінію еволюції набору компетенцій музиканта. Це створює фрагментоване розуміння професії. Якщо ми маємо багато даних про окремі аспекти, але не про їхній інтегрований вплив на набір навичок протягом тривалого часу, це вказує на наукову прогалину. Наприклад, як зміна патронажу вплинула на вимоги до композиторських навичок, а не лише на дохід? Це вимагає синтезу інформації з різних джерел.

Мета статті – розглянути історичну еволюцію професійних компетенцій музиканта, проаналізувати трансформацію його ролей та необхідних навичок від часів античних цивілізацій до сучасної цифрової епохи. Особлива увага приділяється впливу соціокультурних, економічних та технологічних змін на розвиток професійного профілю музиканта. Дослідження охоплює періоди від античності, Середньовіччя, Ренесансу, бароко, класицизму та романтизму до специфічних особливостей радянської музичної культури та сучасних викликів цифрового світу. В роботі висвітлюються ключові навички, такі як віртуозність, композиція та викладання, а також нові компетенції, включаючи мультіінструменталізм, звукозапис, музичний менеджмент та цифровий маркетинг.

Виклад основного матеріалу дослідження

1. Історичний огляд ролей та вмінь музиканта: від давнини до ХХ століття

1.1. Музикант у давніх цивілізаціях: сакральне та світське

У давніх цивілізаціях музиканти відігравали важливу роль, часто маючи високий соціальний статус. У Стародавньому Єгипті, згідно з гробничними малюнками, музиканти та співаки, особливо жінки, часто належали до еліти, виступаючи для домашніх господарств та при дворі. Чоловіки-музиканти також могли досягати високого соціального становища, про що свідчить, наприклад, володіння гробницями поблизу важливих пам'яток. У Середньому царстві музиканти згадуються серед еліти та навіть принцес, а в Новому царстві спостерігається зростання класу професійних музикантів, де музична освіта вже вважалася елітною рисою.

У Стародавній Греції музика була невід'ємною частиною релігійних свят, шлюбних та похоронних обрядів, а також бенкетних зібрань. Більшість грецьких чоловіків навчалися грати на інструменті, співати та виконувати хоріві танці. Професійні музиканти, такі як кіфареди, ліристи та авлети, були важливими фігурами, а їхні досягнення відзначалися пам'ятниками (Music's Historical Influence Over Time: Ancient Greece To Now. *Musicians Institute*. 2023).

У Стародавньому Римі музика супроводжувала майже всі соціальні події, від похоронів до гладіаторських боїв. Музиканти, зокрема *tibicines* (гравці на тібії), відігравали значну роль у релігійних ритуалах, задаючи ритм та викликаючи емоції під час церемоній. Приватні музиканти, включно з навченими рабами, наймалися для розваг на вечірках та вечірках. Музична освіта була поширеною серед римського вищого класу, особливо серед жінок.

Ключові вміння цього періоду включали виконавство (вокал, інструментальне), імпровізацію (що було імпліцитно для ритуалів та розваг), знання ритуалів та традицій, а також здатність до колективного виконання. У давніх цивілізаціях статус музиканта був тісно пов'язаний з його функцією в суспільстві – чи то сакральною, чи то розважальною для еліти. Це означає, що соціальна інтеграція та патронаж були основними факторами, що визначали не лише дохід, а й необхідний рівень майстерності та репертуар. Якщо музиканти в Єгипті мали елітний статус, а в Римі музика була частиною всіх подій, то це свідчить про високу соціальну цінність музики. Висока цінність веде до патронажу, що, в свою

чергу, дозволяє музикантам зосереджуватися на вдосконаленні виконавських та композиторських навичок, оскільки їхнє виживання забезпечене. Це створює прямий зв'язок між соціальним статусом, економічною моделлю та розвитком мистецьких вмінь.

1.2. Середньовіччя та Відродження: церква, двір та народ

У Середньовіччі музика відігравала центральну роль у християнській церкві. Переважав григоріанський хорал, монофонічний спів, який виконувався чоловічими хорами в монастирях майже щогодини. Музиканти були переважно ченцями, відповідальними за створення та виконання сакральної музики. З'явилися перші форми поліфонії, відомі як органум. Світські музиканти, такі як менестрелі та трубадури, подорожували від двору до двору, заробляючи виступами. У цей період музиканти також починають формувати гільдії для стандартизації та захисту професії (Morgan-Ellis, 2011)

У період Відродження музика стає все більш складною та витонченою. Розвиток поліфонії призвів до появи більших ансамблів. Композитори, як Гійом Дюфаї та Жоскен Дебре, створювали складні меси та мотети для церкви та дворів (Arkenberg, 2000). Винахід друкарського верстата близько 1439 року зробив ноти доступнішими, що сприяло широкому поширенню музики та зростанню професійного музиканта (Linden, 2020). Патронаж розширився, включаючи не лише церкву та знать, а й заможних аматорів (Arkenberg, 2000).

Ключові вміння Середньовіччя включали вокал (григоріанський хорал), знання літургії, імпровізацію (для світських музикантів), базові композиторські навички, а також вміння подорожувати та адаптуватися до різних аудиторій. У Відродженні до цих вмінь додалися розширена композиція (поліфонія, мотети, меси), інструментальне виконавство (лютня, віола, клавесин, орган, скрипка), зростаюча важливість читання нот та викладацька діяльність. Винахід друкарського верстата в епоху Відродження був не просто технологічним прогресом, а фундаментальним каталізатором для професії музиканта. Він демократизував доступ до музики, створив нові джерела доходу (продаж нот) та дозволив композиторам розширити свій вплив, що стимулювало розвиток складніших композиторських та виконавських навичок, оскільки тепер їхні твори могли бути збережені та поширені з більшою точністю. До друку ноти копіювалися вручну (Arkenberg, 2000), що обмежувало їх поширення та стандартизацію. Друк зробив ноти доступними, що призвело до зростання потреби

в музикантах, які вміють читати ноти, з'явилися можливості для композиторів створювати більш складні твори, знаючи, що вони будуть точно відтворені, також це призвело до появи нових економічних моделей, таких як продаж нот. Даний факт демонструє прямий причинно-наслідковий зв'язок між технологією та трансформацією професійних вмінь та економічних чинників.

1.3. Бароко, Класицизм, Романтизм: віртуозність та композитор-виконавець

У період Бароко (1600-1750) музиканти при дворах та церквах були «слугами» монарха або церкви, тому їхній дохід та статус залежали від патронажу. Композитори, такі як Йоганн Себастьян Бах та Георг Фрідріх Гендель, створювали музику для конкретних подій та аудиторій. Розвиток інструментів, наприклад, клавесина, впливав на виконавські техніки. Характерними рисами музики Бароко були рух, контраст та орнаментация (Music Time Periods: Baroque Era, 2009).

Епоха Класицизму (1750-1820) відзначилася зростанням кількості публічних концертів та музичного видавництва, що дозволило музикантам, як Вольфганг Амадей Моцарт та Людвіг ван Бетховен, шукати фінансову незалежність. Роль композитора-виконавця в той час була поширеним явищем.

XIX століття, період Романтизму, стало свідком розквіту віртуозного виконавця. Музиканти, як Ференц Ліст та Нікколо Паганіні, ставали «попзірками» свого часу, гастролюючи та заробляючи значні кошти від продажу квитків. Розвиток інструментів та романтичні цінності, що оспівували надлюдські здібності, сприяли цьому культу віртуозності (Cooper, 2013).

Ключові вміння цього періоду включали: у Бароко – майстерність контрапункту, гармонії, імпровізації (особливо для органістів), вміння адаптувати музику до конкретних потреб патрона, виконавська віртуозність на клавішних та струнних інструментах. У Класицизмі – композиція (сонати, симфонії, квартети), виконавство (сольні та ансамблеві), здатність до публічних виступів, розуміння нових форм. У Романтизмі – екстраординарна технічна майстерність (віртуозність), емоційна виразність, здатність «засліплювати» публіку, вміння гастролювати та взаємодіяти з аудиторією, композиторські навички для створення складних творів, що демонструють віртуозність. Перехід від патронажу до публічних концертів та продажу нот змінив парадигму успіху музиканта. Це призвело до появи «культу віртуозності», де технічна майстерність стала не просто художньою цінністю, а й прямим способом для

монетизації та здобуття слави. Коли музиканти почали заробляти на публічних виступах, їхній дохід став прямо залежати від приваблення аудиторії. Віртуозність стала способом «засліпити» публіку, що призвело до більшої популярності та, відповідно, більших доходів (VanderHamm, 2018). Це стимулювало розвиток екстремальних технічних навичок, іноді за рахунок «змісту та емоцій», що є прямим наслідком зміни економічної моделі.

1.4. Музикант у радянську добу: державний контроль та нівелювання особистості

Радянська доба характеризувалася жорстким державним контролем над усіма сферами мистецтва, включаючи музику. Музична освіта була централізованою та контролювалася державою, з акцентом на виконавство. Консерваторії, такі як Московська, пропонували найвищі та найпрестижніші повноваження для професійних музикантів. Союз радянських композиторів (СРК), заснований у 1932 році, став основним регулюючим органом, контролюючи напрямок нової музики та фінансову підтримку. Композитори були зобов'язані приєднуватися до СРК для отримання фінансової підтримки та схвалення до виконання творів перед публікацією. Від них очікувалося, що вони відмовляться від західного прогресивізму на користь простих, традиційних російських та радянських мелодій, зрозумілих «пролетарській аудиторії».

Цензура та репресії були невід'ємною частиною життя музикантів. Режим Сталіна жорстко контролював мистецтво, засуджуючи «формалізм» та «буржуазні» впливи. Прикладом є доля Дмитра Шостаковича після статті «Сумбур замість музики» в газеті «Правда» 1936 року, що стала нищівним ударом по його творчості (De Long, 2019). Багато музикантів, які не дотримувалися доктрини соціалістичного реалізму, були репресовані, а деякі відправлені до ГУЛАГу.

Економічні умови для митців були специфічними. Хоча митці мали свободу від фіксованого робочого дня, гарантованого доходу не було. Основними джерелами доходу були державні контракти, часто на пропагандистські твори, та продаж робіт Міністерству культури. Музична індустрія була централізованою, з монополією на оренду сцен та видачу контрактів на записи (Lücke, 2007). Записи вироблялися на державних заводах, наприклад, у Ташкенті, який у 1980-х роках випускав близько 200 мільйонів платівок на рік. Однак, навіть у цій системі з'являлися перші прояви вільного підприємництва, наприклад, «диско-мафія», яка контролювала прибуткові потоки. Після розпаду СРСР ці заводи закрилися, що призвело до занепаду музичної індустрії (Caldwell & Brown, 2025).

Ключові вміння радянського періоду включали високу технічну майстерність, композиторські навички (але під ідеологічним контролем), викладацьку діяльність, здатність адаптувати творчість до ідеологічних вимог, вміння «читати між рядками» в офіційній критиці, а також участь у конкурсах (Всесоюзний конкурс музикантів був кваліфікаційним етапом Міжнародного конкурсу імені Чайковського). Радянська система, незважаючи на жорсткий ідеологічний контроль та цензуру, парадоксальним чином сприяла розвитку високої виконавської майстерності через безкоштовну, хоч і надзвичайно вимогливу, систему музичної освіти та централізовану підтримку інституцій. Це створило покоління технічно досконалих музикантів, які, однак, були обмежені у творчому самовираженні та економічній свободі. Держава контролювала всі аспекти, але також інвестувала в освіту. Це призвело до виняткового рівня технічної підготовки. Однак, ця ж система обмежувала творчу свободу. Отже, музикант у СРСР був висококваліфікованим технічним виконавцем, але обмеженим у своїй ролі як вільного митця та підприємця. Це є контрастом з попередніми епохами, де віртуозність часто корелювала з економічною свободою (Cooper, 2013).

2. Сучасні професійні вміння музиканта: багатогранність та технології

2.1. Композитор, виконавець, викладач: традиційні ролі у новому світлі

Хоча спеціалізація композитора та виконавця почалася у ХХ столітті, коли ці ролі почали розділятися, сьогодні багато музикантів повертаються до інтегрованої ролі композитора-виконавця (Kraggerud, 2015). Викладацька діяльність залишається важливою складовою кар'єри, особливо в консерваторіях та музичних школах. Ключові вміння включають глибоке знання музичної теорії та історії, майстерність гри на інструменті або вокалі, здатність до інтерпретації та педагогічні навички, а також постійне самовдосконалення. Сучасна епоха, особливо цифрова, сприяє реверсії тенденції до вузької спеціалізації композитора та виконавця, яка спостерігалася у ХХ столітті. Музиканти знову стають «людьми-оркестрами» (мультиінструменталістами, композиторами-виконавцями) не лише з творчих, а й почасти з економічних міркувань – для диверсифікації джерел доходу та підвищення конкурентоспроможності. У ХХ столітті спеціалізація невпинно зростала. Однак, в цифрову еру бар'єри для входу знизилися, конкуренція зросла (Music Promotion Club, 2025). Щоб виділитися та монетизувати свою творчість, музикантам потрібно більше, ніж

Таблиця 1

Еволюція ключових вмінь та ролей музиканта за епохами

Епоха	Домінуючі ролі	Ключові вміння	Основні джерела доходу/ патронаж	Вплив технологій
Давні цивілізації	Ритуальний виконавець, придворний музикант, розважальник	Вокал, інструментальна майстерність, імпровізація, знання ритуалів	Храми, двір, заможні родини	Розвиток примітивних інструментів
Середньовіччя	Монах-співак, придворний менестрель, трубадур	Вокал (григоріанський хорал), імпровізація, базове композиторство	Церква, двір, мандрівні виступи	Розвиток нотації, перші музичні школи
Відродження	Церковний композитор, придворний музикант, викладач	Поліфонічна композиція, інструментальне виконавство, читання нот	Церква, двір, заможні аматори, продаж нот	Друкарський верстат (ноти), вдосконалення інструментів
Бароко	Придворний композитор-виконавець, церковний органіст	Майстерність контрапункту, імпровізація, орнаментация, композиція для конкретних подій	Двір, церква, опера	Розвиток клавішних та струнних інструментів
Класицизм	Композитор-виконавець, соліст	Композиція (сонати, симфонії), виконавство, розуміння нових форм	Публічні концерти, продаж нот, патронаж	Удосконалення інструментів (фортепіано)
Романтизм	Віртуоз-соліст, композитор-виконавець	Екстраординарна технічна майстерність, емоційна виразність, гастрольна діяльність	Продаж квитків, продаж нот, видавництва	Розвиток інструментів, покращення їх можливостей
Радянська доба	Державний службовець, викладач, виконавець, композитор (під контролем)	Висока технічна майстерність, композиція (ідеологічно обумовлена), педагогіка, участь у конкурсах	Державні контракти, Міністерство культури, державні заводи звукозапису	Централізоване виробництво платівок, радіомовлення
Сучасна цифрова епоха	Артист-підприємець, мультиінструменталіст, продюсер, маркетолог	Мультиінструменталізм, міжжанрова майстерність, звукозапис, продакшн, цифровий маркетинг, менеджмент	Стрімінг, мерч, краудфандинг, ліцензування, живі виступи	Інтернет, цифрові аудіо робочі станції (DAW), соціальні медіа

просто грати (Huggins, 2024). Це призводить до необхідності освоєння кількох ролей, що є прямою адаптацією до нових ринкових умов.

2.2. Мультиінструменталізм та міжжанрова майстерність

Мультиінструменталізм та міжжанрова майстерність стають все більш цінними компетенціями для сучасного музиканта. Вивчення різних жанрів розширює музичний словниковий запас, покращує технічні навички (спритність, швидкість, складність) та сприяє творчості.⁶¹ Це дозволяє музикантам бути більш універсальними та затребуваними на ринку праці. Головні вміння включають володіння кількома інструментами, глибоке розуміння різних музичних жанрів (ритм, мелодія, гармонія, інструментарій), здатність до жанрового ф'южну та експериментів, а також імпровізацію. Міжжанрова майстерність та мультиінструменталізм є не просто творчим вибо-

ром, а стратегічною конкурентною перевагою в сучасному перенасиченому музичному ландшафті. Це дозволяє музиканту охоплювати більш широкую аудиторію, знаходити можливості для співпраці та диверсифікувати свою творчість, що є відповіддю на виклики цифрової епохи, де «видимість» є ключовою. Цифрова ера загострила конкуренцію. Щоб виділитися, музикантам потрібно бути унікальними та привабливими для широкої аудиторії. Міжжанровість та мультиінструменталізм дозволяють створювати «інноваційні та захоплюючі звукові пейзажі», що приваблюють різноманітну аудиторію. Це прямо корелює з «підвищенням видимості» та можливістю заробити» (Music Promotion Club, 2025), демонструючи, як художні навички стають інструментом ринкової адаптації.

2.3. Навички звукозапису та музичного продакшну

З появою технологій звукозапису, починаючи з фонографа Томаса Едісона у 1877 році, музика стала більш доступною масам, що вплинуло на композицію (наприклад, Ігор Стравінський писав твори, враховуючи обмеження тривалості запису того часу) та очікування від виконавців. Сьогодні музиканти більше не обов'язково потребують контракту з лейблом; інтернет надає численні платформи та онлайн-інструменти для створення та розповсюдження музики, що значно знижує виробничі витрати. Музиканти можуть самостійно створювати музику студійної якості (Music Promotion Club, 2025).

Ключові вміння в цій сфері складають композицію (піснярство), аранжування, редагування (видалення шумів, налаштування таймінгу/висоти), зведення (EQ, компресія, реверберація) та мастеринг (фінальне «полірування», вирівнювання гучності). Також важливе розуміння основ акустики, MIDI, синтезаторного програмування, цифрової обробки звуку. Розвиток технологій звукозапису та цифрового продакшну призвів до демократизації музичної індустрії. Музиканти тепер можуть самостійно контролювати весь процес створення та випуску музики, від композиції до мастерингу, що зменшує залежність від великих лейблів та дозволяє зберігати більший відсоток доходу. Це змінює роль музиканта з просто «митця» на «митця-технолога-виробника». Раніше доступ до студій та продакшну був досить дорогим і контролювався лейблами. З появою цифрових інструментів та програмного забезпечення (DAW), музиканти можуть робити це самостійно. Це призводить до зменшення витрат та збільшення контролю над власним продуктом, що є ключовим для незалежних артистів. Це пряий наслідок технологічного прогресу.

2.4. Музичний менеджмент та підприємництво в цифрову епоху

У цифрову епоху музиканти все частіше виступають у ролі підприємців, поєднуючи навички творця, виконавця, продюсера, інженера, менеджера, промоутера, маркетолога та бухгалтера. Це вимагає розуміння графічного дизайну, контрактів, просування та управління соціальними мережами (Huggins, 2024). Основні вміння включають стратегічне мислення, фінансовий менеджмент, переговornі навички, юридичну грамотність (розуміння роялті, авторських прав), а також здатність до саморозвитку та постійного навчання. Цифрова епоха перетворила музиканта з переважно «митця» на «корпорацію однієї особи». Це не просто додаткові обов'язки, а фундаментальна зміна ідентичності професії, де успіх залежить не лише від таланту, а

й від підприємницьких навичок. Ця зміна є прямим наслідком зниження бар'єрів для входу в індустрію та необхідності самостійного виживання в умовах низьких роялті від стрімінгу. Низькі роялті від стрімінгу змушують музикантів шукати альтернативи. Це призводить до зростання краудфандингу, продажу мерчу, ліцензування. Це не просто «додаткові можливості», а необхідність для виживання. Отже, майбутній музикант повинен бути не лише творцем, а й стратегом у сфері монетизації, що є значною зміною у вимогах до професії.

2.5. Цифровий маркетинг та взаємодія з аудиторією

Інтернет значно покращив зв'язок між артистами та їхніми шанувальниками. Соціальні медіа платформи, такі як Facebook, Instagram та X, дозволяють пряму взаємодію, сприяючи формуванню спільноти навколо артиста. Стрімінгові платформи, наприклад, Spotify та Apple Music, не лише монетизують контент, а й підвищують видимість артистів через функції «Discover Weekly» та редакторські плейлисти.

Ключові вміння в цій сфері включають створення професійної онлайн-присутності (вебсайт, профілі на всіх основних цифрових сервісах (DSP)), оптимізацію контент-стратегії (відео, історії, залаштункові матеріали), використання платформних практик (наприклад, для TikTok, Instagram), пріоритетність залучення аудиторії над простим охопленням, таргетована реклама та взаємодія з незалежними кураторами плейлистів. Цифрові платформи змінили відносини між музикантом та аудиторією з одностороннього споживання на двосторонню взаємодію. Це означає, що навички «просування» та «маркетингу» стали не просто додатковими, а основними для виживання та зростання в індустрії. Музикант повинен бути не лише творцем, а й ефективним комунікатором та бренд-менеджером. Радіо та записи збільшили охоплення, але взаємодія була обмеженою. Інтернет та соціальні медіа створили пряий контакт. Це призвело до того, що «видимість» та «залучення» стали ключовими для успіху. Отже, музиканти повинні розвивати навички цифрового маркетингу та комунікації, щоб будувати «спільноту шанувальників», що є новим критичним набором компетенцій, раніше не потрібних (Music Promotion Club, 2025).

3. Майбутні перспективи та трансформація професії музиканта

3.1. Вплив штучного інтелекту та імерсивних технологій

Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання активно інтегруються у створення та кураторство

музики, потенційно трансформуючи композицію, продакшн та споживання. Вже з'являється музика, створена ШІ, та «розумні» інструменти для зведення. Віртуальна (VR) та доповнена реальність (AR) створюють нові імерсивні досвіди, що можуть революціонізувати живі виступи та музичні відео. Необхідні вміння для майбутнього включатимуть розуміння та використання ШІ-інструментів для композиції, аранжування та продакшну, навички роботи з віртуальною та доповненою реальністю для створення інтерактивних виступів, а також адаптацію до нових форматів споживання музики. Як зазначають автори статті «From Vinyl Records to Algorithms: How Streaming and AI are Changing the Music World» (Kmetiuk, Demianets, Beskorsyi, Toloshniak, Husar, 2025:1198) «Штучний інтелект, як автономна або допоміжна ланка у творчому процесі, конструює нові способи музичного вираження, які змінюють традиційне розуміння композиції, виконання та естетичного сприйняття музичного твору». ШІ та імерсивні технології не замінять музикантів, а трансформують їхню творчу роль у співпраці з технологіями. Це вимагатиме від музикантів не лише технічних навичок, а й креативного мислення для інтеграції цих інструментів у свій артистичний процес, відкриваючи нові виміри для вираження та взаємодії з аудиторією. Якщо ШІ може генерувати музику, це не означає, що музиканти стануть непотрібними. Натомість, вони повинні навчитися використовувати ШІ як інструмент для розширення своїх творчих можливостей (наприклад, для експериментального саунд-дизайну). Це вимагає нового типу інтелектуальних та креативних навичок, які дозволять музикантам керувати технологією, а не бути нею керованими.

3.2. Еволюція економічних моделей та джерел доходу

Стрімінгові платформи, такі як Spotify та Apple Music, стали домінуючим методом споживання музики, але роялті за стрімінг часто залишаються дуже низькими, особливо для музикантів незалежних та початківців. Це створює значний виклик для сталого доходу музикантів. У відповідь на це зростає важливість диверсифікації джерел доходу, включаючи продаж мерчу та квитків на концерти (Music Promotion Club, 2025), краудфандинг (на платформах Patreon, Kickstarter), прямий продаж музики фанатам (наприклад, через Bandcamp), а також ліцензування музики для фільмів, телебачення та реклами.

Ключові вміння для навігації в цій економічній реальності включають фінансову грамотність,

здатність до диверсифікації доходів, навички ведення переговорів (з платформами, лейблами, спонсорами), а також розуміння бізнес-моделей та ринкових тенденцій. Якщо раніше дохід музиканта залежав від патронажу або продажу фізичних носіїв, то в майбутньому він залежатиме від багатовекторної моделі монетизації, де жоден потік доходу не є домінуючим. Це означає, що музикант повинен стати фінансово гнучким та інноваційним, постійно шукаючи нові шляхи для заробітку, що є прямим наслідком зміни споживчих звичок та технологій. Низькі роялті від стрімінгу змушують музикантів шукати альтернативи. Це призводить до зростання краудфандингу, продажу мерчу, ліцензування. Це не просто «додаткові можливості», а необхідність для виживання. Отже, майбутній музикант повинен бути не лише творцем, а й стратегом у сфері монетизації, що є значною зміною у вимогах до професії.

3.3. Значення постійного навчання та адаптивності

Музична індустрія постійно змінюється, тому постійне навчання та адаптивність є критично важливими для успіху. Це включає освоєння нових технологій, жанрів, бізнес-моделей та методів взаємодії з аудиторією. Ключові вміння для майбутнього музиканта включають самоосвіту, гнучкість мислення, здатність до швидкого опанування нових інструментів та програмного забезпечення, а також мережеві навички (співпраця з іншими артистами та представниками індустрії). У швидкозмінному світі, де технології та економічні моделі еволюціонують експоненціально, адаптивність стає не просто бажаною, а основною компетенцією музиканта. Це означає, що формальна освіта має бути доповнена безперервним самонавчанням та гнучкістю, щоб залишатися релевантним та конкурентоспроможним. Якщо індустрія постійно «змінюється», то знання, що були отримані вчора можуть бути застарілими завтра. Це вимагає від музикантів постійного «навчання та адаптації». Отже, здатність до самонавчання стає такою ж важливою, як і будь-яка інша музична чи технічна навичка, що є глибоким наслідком прискорення технологічного прогресу.

Висновки та рекомендації. Професія музиканта пройшла довгий та складний шлях, трансформуючись від сакральної та придворної служби до вільного підприємництва. Технологічний прогрес, починаючи від винаходу друкарства та закінчуючи звукозаписом, радіо, інтернетом та штучним інтелектом, був головним драйвером цієї трансформації, змінюючи доступ до музики, її споживання та можливості для монетизації. Від-

Джерела доходу музиканта: історичний розвиток та сучасні моделі

Епоха	Основні джерела доходу	Ключові зміни/фактори впливу
Давні цивілізації	Патронаж (храми, двір, заможні родини)	Розвиток суспільних інститутів та ритуалів
Середньовіччя/ Відродження	Церковна служба, патронаж, мандрівні виступи, продаж рукописних нот	Розвиток нотації, поява друкарства, зростання міст
Бароко/Класицизм	Патронаж, публічні концерти, продаж нот видавництвам	Зростання публічних концертів, вдосконалення інструментів
XIX століття	Публічні концерти (віртуозні виступи), продаж нот, гастролі	Культ віртуозності, індустріальна революція, покращення друку
XX століття (до цифри)	Продаж фізичних записів (вініл, касети, CD), радіомовлення, концерти	Винахід звукозапису, радіо, масове виробництво носіїв, звукозаписні компанії
Радянська доба	Державні контракти, зарплата у державних установах, продаж творів Міністерству культури	Державна монополія, централізована музична індустрія, ідеологічний контроль
Цифрова епоха (Сьогодення)	Стрімінг (низькі роялті), продаж мерчу, краудфандинг, ліцензування, живі виступи, прямий продаж фанатам	Інтернет, цифрові платформи, соціальні медіа, зниження продажів фізичних носіїв
Майбутнє	Багатовекторна монетизація (ШІ-інструменти, VR/AR концерти, NFT, персоналізований контент)	Штучний інтелект, імерсивні технології, блокчейн, метавсесвіти

бувся помітний перехід від вузької спеціалізації до багатогранності ролей, де сучасний музикант часто поєднує функції композитора, виконавця, продюсера та маркетолога. Економічна модель змістилася від прямого патронажу до публічного ринку, а потім до складної системи диверсифікованих доходів у цифрову епоху. Історія професії музиканта демонструє певну циклічність, наприклад, повернення до ролі композитора-виконавця, але з кожним витком прискорення змін стає помітно більше. Це означає, що майбутнє вимагатиме не просто адаптації, а постійної, проактивної трансформації навичок та бізнес-моделей.

На основі проведеного аналізу можна сформулювати наступні рекомендації для сучасних та майбутніх музикантів:

– Розвиток багатогранності: Опанування не лише виконавських і композиторських, а й технічних навичок (звукозапис, продакшн) та бізнес-компетенцій (менеджмент, маркетинг).

– Цифрова грамотність: Активне використання онлайн-платформ для просування, взаємодії з аудиторією та монетизації (Madden, 2004)

– Міжжанрова гнучкість: Розширення музичного кругозору та здатність працювати в різних

жанрах для підвищення конкурентоспроможності.

– Підприємницький підхід: Сприйняття себе як «корпорації однієї особи», диверсифікація джерел доходу та постійний пошук нових можливостей.

– Безперервне навчання: Готовність до постійного самовдосконалення та опанування нових технологій (ШІ, VR/AR) та бізнес-моделей.

– Створення унікального «світу» навколо музики: Розвиток особистого бренду та нарративу, що виходить за межі лише музичного контенту.

Рекомендації підкреслюють проактивний підхід до навчання та мережування. У майбутньому успіх буде залежати не лише від того, що музикант знає, а й від того, як швидко він може навчитися новому та з ким він може співпрацювати, що є ключовим для навігації в складній та швидкозмінній індустрії. Якщо майбутнє не визначене, то «скіл-сек'юріті» важливіше за «джоб-сек'юріті». Це означає, що музиканти повинні інвестувати в навички, які дозволяють їм адаптуватися, а не тільки в конкретну роботу. Мережування та співпраця стають критичними, оскільки вони дозволяють ділитися знаннями та знаходити нові можливості, що є наполегливою рекомендацією для майбутнього розвитку професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бескорсий В. В. Просторове звукове поле екранного твору: ретроспективний аналіз. *Культура України*. 2025. Вип. 89. С. 153-163. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.089.15>.

2. Воропаєв Є. П. Граничні смисли творчості митця. *Психологія особистості професіонала* : збірник статей / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; [наук. ред. Г. О. Балл, В. Л. Зливков ; уклад. В. О. Медінцев, С. О. Лукомська, О. В. Федан]. К. : Педагогічна думка, 2017. С. 95-101.

3. Воропаєв Є. П. Нові стратегії підготовки молоді і дорослих до освіти впродовж життя. *Сучасна освіта: стратегії та технології навчання молоді і дорослих* : зб. наук. пр. / за ред. О. І. Шапран. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М., 2025. 640 с.
4. Мазур, О., Квітка, С. Вплив цифрової трансформації на розвиток креативних індустрій. *Аспекти публічного управління*. 2024. Т. 12, № 1. С. 121-128. DOI: <https://doi.org/10.15421/152416>
5. Цюлюпа, Н., Цюлюпа, С., Буцяк, В. Зміст і структура фахової компетентності педагога-музиканта. *Fine Art and Culture Studies*. 2023. № 4. С. 100-105. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-13>
6. Analyzing the impact of the internet on the modern music industry. *Music Promotion Club*. 2025. URL: <https://musicpromotion.club/blog/analyzing-the-impact-of-the-internet-on-the-modern-music-industry>
7. Arkenberg R. Music in the Renaissance. Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000. URL: <https://www.metmuseum.org/essays/music-in-the-renaissance>
8. Bastotich C. Chapter 16: Music of the 20th Century. *Exploring the Arts*. URL: <https://louis.pressbooks.pub/exploringarts/chapter/music-of-the-20th-century/>
9. Beyond profits: How the music industry's cultural and financial impact define its success in 2025. Spotify, 2025. URL: <https://newsroom.spotify.com/2025-03-12/beyond-profits-how-the-music-industrys-cultural-and-financial-impact-define-its-success-in-2025/>
10. Caldwell N., Brown A. A music producer found an old record. It opened up a world of Soviet-era disco. *NPR*. 2025. URL: <https://www.npr.org/2025/02/28/nx-s1-5281186/a-music-producer-found-an-old-record-it-opened-up-a-world-of-soviet-era-disco>
11. Chen B. The Relationship between Music Development and Economic Development. Proceedings of the 2022 2nd International Conference on Economic Development and Business Culture. 2022. P. 37-41. DOI: https://doi.org/10.2991/978-94-6463-036-7_7
12. Cooper J. M. Historical Dictionary of Romantic Music. Lanham : Bloomsbury Publishing, 2013. 792 p.
13. De Long E. Political Influence in the Chamber Music of Dmitri Shostakovich: An Annotated Bibliography. *Musicology and Ethnomusicology: Student Scholarship*. 2019. № 61. URL: https://digitalcommons.du.edu/musicology_student/61
14. From Vinyl Records to Algorithms: How Streaming and AI are Changing the Music World / Taras Kmetiuk, Ihor Demianets, Valerii Beskorsyi, Nataliia Toloshniak, Dzvinia Husar // *International Journal on Culture, History, and Religion*. 2025. Vol. 7, № 1. P. 1187-1204. DOI: <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iS11.384>
15. Hemingway C., Hemingway S. Music in Ancient Greece. *Heilbrunn Timeline of Art History*. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2001. URL: <https://www.metmuseum.org/essays/music-in-ancient-greece>
16. Huggins M. What Is a Music Entrepreneur? *Grand Canyon University*. 2024. URL: <https://www.gcu.edu/blog/performing-arts-digital-arts/what-music-entrepreneur>
17. Kraggerud H. Performer-composers – a time for renewal? *Gramophone*. 2015. URL: <https://www.gramophone.co.uk/content/blogs/performer-composers-a-time-for-renewal>
18. Linden E. v. d. A Very Short History Of Music Business. *Muziekbusiness*. 2020. URL: <https://musicmotion.nl/a-very-short-history-of-music-business/>
19. Lücke M. Vilified, Venerated, Forbidden: Jazz in the Stalinist Era. *Music & Politics*. 2007. Vol. I, Iss. 2. DOI: <https://doi.org/10.3998/mp.9460447.0001.201> URL: <https://quod.lib.umich.edu/m/mp/9460447.0001.201?view=text;rgn=main>
20. Madden M. Artists, Musicians, and the Internet. *Pew Research Center*. 2004. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2004/12/05/artists-musicians-and-the-internet/>
21. Morgan-Ellis E. M. Chapter 8: Medieval, Renaissance, and Early Baroque Music. *Music Appreciation*. URL: <https://rrccmusicappreciation.wordpress.com/2011/08/23/chapter-8-medieval-renaissance-and-early-baroque-music/>
22. Music Time Periods: Baroque Era. *DoDEA*. URL: https://content.dodea.edu/vs/hs/summer/aventa2/Music_Appreciation/MUSICAPPS-HS-A09/s/unit2/MusicApp_2.C.4.html
23. Music's Historical Influence Over Time: Ancient Greece To Now. *Musicians Institute*. 2023. URL: <https://www.mi.edu/in-the-know/musics-historical-influence-ancient-greece-modern-times/>
24. The Lifeblood of Classical Music: How Patronage Shaped Its Evolution. *Serenade Magazine*. 2024. URL: <https://serenademagazine.com/the-lifeblood-of-classical-music-how-patronage-shaped-its-evolution/>
25. Unit Summary Early 20th Century Music. *University of Mississippi*. URL: <https://home.olemiss.edu/~rvernon/mus103/summary/E20th.html>
26. VanderHamm D. Virtuosity/Virtuoso. *Oxford Bibliographies*. 2018. DOI: <https://doi.org/10.1093/OBO/9780199757824-0236>
27. Why is musical notation important? What benefits do musicians get? *Quora*. URL: <https://www.quora.com/Why-is-musical-notation-important-What-benefits-do-musicians-get>

REFERENCES

1. Beskorsyi V. V. (2025) Prostorove zvukove pole ekrannoho tvoriv: retrospektyvnyi analiz [Spatial sound field of a screen work: a retrospective analysis]. *Kultura Ukrainy*, 89. 153-163. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.089.15>
2. Voropaiev Ye. P. (2017) Hranychni smysly tvorchosti myttsia [Limit meanings of the artist's creativity]. *Psykhologhiia osobystosti profesionala: zbirnyk statei*. Kyiv: Pedagogichna dumka. 95-101. [in Ukrainian].
3. Voropaiev Ye. P. (2025) Novi stratehii pidhotovky molodi i doroslykh do osvity vprodovzh zhyttia [New strategies for preparing youth and adults for lifelong education]. *Suchasna osvita: stratehii ta tekhnolohii navchannia molodi i doroslykh*: zb. nauk. pr., Pereiaslav: Dombrovska Ya. M. [in Ukrainian].

4. Mazur O., Kvitka S. (2024) Vplyv tsyfrovoyi transformatsii na rozvytok kreatyvnykh industrii [Impact of digital transformation on the development of creative industries]. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 12(1). 121-128. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.15421/152416>
5. Tsiuliupa N., Tsiuliupa S. & Butsiak V. (2023) Zmist i struktura fakhovoi kompetentnosti pedaho-muzykanta [Content and structure of professional competence of a teacher-musician]. *Fine Art and Culture Studies*, 4. 100-105. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-13>
6. Music Promotion Club. (2025) Analyzing the impact of the internet on the modern music industry. URL: <https://musicpromotion.club/blog/analyzing-the-impact-of-the-internet-on-the-modern-music-industry>
7. Arkenberg R. (2000) Music in the Renaissance. Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art. URL: <https://www.metmuseum.org/essays/music-in-the-renaissance>
8. Bastotich C. Chapter 16: Music of the 20th Century. *Exploring the Arts*. URL: <https://louis.pressbooks.pub/exploringarts/chapter/music-of-the-20th-century/>
9. Spotify. (2025) Beyond profits: How the music industry's cultural and financial impact define its success in 2025. URL: <https://newsroom.spotify.com/2025-03-12/beyond-profits-how-the-music-industrys-cultural-and-financial-impact-define-its-success-in-2025/>
10. Caldwell N., Brown A. (2025) A music producer found an old record. It opened up a world of Soviet-era disco. *NPR*. URL: <https://www.npr.org/2025/02/28/nx-s1-5281186/a-music-producer-found-an-old-record-it-opened-up-a-world-of-soviet-era-disco>
11. Chen B. (2022) The Relationship between Music Development and Economic Development. *Proceedings of the 2022 2nd International Conference on Economic Development and Business Culture*. 37-41. DOI: https://doi.org/10.2991/978-94-6463-036-7_7
12. Cooper, J. M. (2013). *Historical Dictionary of Romantic Music*. Lanham : Bloomsbury Publishing. 792p.
13. De Long E. (2019) Political Influence in the Chamber Music of Dmitri Shostakovich: An Annotated Bibliography. *Musicology and Ethnomusicology: Student Scholarship*. № 61. URL: https://digitalcommons.du.edu/musicology_student/61
14. Kmetiuk, T., Demianets, I., Beskorsyi, V., Toloshniak, N., & Husar, D. (2025). From Vinyl Records to Algorithms: How Streaming and AI are Changing the Music World. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(1), 1187-1204. DOI: <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.384>
15. Hemingway C., Hemingway S. (2001) Music in Ancient Greece. Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art. URL: <https://www.metmuseum.org/essays/music-in-ancient-greece>
16. Huggins M. (2024) What Is a Music Entrepreneur? *Grand Canyon University*. URL: <https://www.gcu.edu/blog/performing-arts-digital-arts/what-music-entrepreneur>
17. Kraggerud H. (2015) Performer-composers – a time for renewal? *Gramophone*. URL: <https://www.gramophone.co.uk/content/blogs/performer-composers-a-time-for-renewal>
18. Linden E. v. d. (2020) A Very Short History Of Music Business. *Muziekbusiness*. URL: <https://musicmotion.nl/a-very-short-history-of-music-business/>
19. Lücke M. (2007) Vilified, Venerated, Forbidden: Jazz in the Stalinist Era. *Music & Politics*, 1(2). DOI: <https://doi.org/10.3998/mp.9460447.0001.201> URL: <https://quod.lib.umich.edu/m/mp/9460447.0001.201?view=text;rgn=main>
20. Madden M. (2004) Artists, Musicians, and the Internet. *Pew Research Center*. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2004/12/05/artists-musicians-and-the-internet/>
21. Morgan-Ellis E. M. Chapter 8: Medieval, Renaissance, and Early Baroque Music. *Music Appreciation*. URL: <https://rrccmusicappreciation.wordpress.com/2011/08/23/chapter-8-medieval-renaissance-and-early-baroque-music/>
22. Music Time Periods: Baroque Era. *DoDEA*. URL: https://content.dodea.edu/vs/hs/summer/aventa2/Music_Appreciation/MUSICAPPs-HS-A09/s/unit2/MusicApp_2.C.4.html
23. Musicians Institute. (2023) Music's Historical Influence Over Time: Ancient Greece To Now. URL: <https://www.mi.edu/in-the-know/musics-historical-influence-ancient-greece-modern-times/>
24. Serenade Magazine. (2024) The Lifeblood of Classical Music: How Patronage Shaped Its Evolution. URL: <https://serenademagazine.com/the-lifeblood-of-classical-music-how-patronage-shaped-its-evolution/>
25. Unit Summary Early 20th Century Music. *University of Mississippi*. URL: <https://home.olemiss.edu/~rvernon/mus103/summary/E20th.html>
26. VanderHamm D. (2018) *Virtuosity/Virtuoso*. *Oxford Bibliographies*. DOI: <https://doi.org/10.1093/OBO/9780199757824-0236>
27. Why is musical notation important? What benefits do musicians get? *Quora*. URL: <https://www.quora.com/Why-is-musical-notation-important-What-benefits-do-musicians-get>

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

